

L'AJUDA QUE
VA CAURE DEL CEL

Mussolini, en una imatge
dels anys trenta. Al fons,
un avió SM81 italià llança
les bombes protegit
per un esquadró de
caces Fiat CR32.

INVESTIGACIÓ SÀPIENS

MUSSOLINI TENIA UN PREU

DESVELEM COM LA ITÀLIA DEMOCRÀTICA VA COBRAR-SE EL DEUTE FRANQUISTA

Mussolini no ho va dubtar ni un moment: havia d'ajudar Franco. L'aportació bèl·lica de la Itàlia feixista va decidir la victòria franquista. Però tot tenia un preu: concretament 5.000 milions de lires. 'Sàpiens' publica, per primer cop, uns documents reveladors localitzats per l'historiador Andrea Tappi que demostren que, un cop caigut el *Duce*, la Itàlia democràtica va reclamar el pagament del deute fins als anys seixanta. PER SILVIA MARIMON, AMB L'ASSESSORAMENT DE JOAN VILLARROYA

FOTO DE MUSSOLINI: GETTY
IMATGE DE FONS: GORDON PRESS

La matinada del 29 de juliol del 1936, pocs dies després que una part important de l'Exèrcit s'alcés contra la República, a l'aeroport italià de Sardenya, els pilots de dotze bombarders Savoia-Marchetti S 81 esperaven les ordres per enlairar-se. Els Savoia no eren uns avions qualsevol. A la dècada dels trenta del segle passat eren considerats els bombarders més eficients i veloços. Res indicava, però, que els aparells pertanyessin a la Itàlia de Mussolini. Els havien repintat per amagar qualsevol identificació. El general Giuseppe Valle va explicar ràpidament als pilots, tots ells voluntaris, quina era la seva missió. Havien de dur els moderns trimotors que podien allotjar 2.000 quilos de bombes fins al Marroc, on els esperava un impacient Francisco Franco.

El viatge, però, no va resultar gens fàcil. Els forts vents van allargar-lo més del que els comandaments militars havien calculat. En ple vol, els pilots van començar a angoixar-se. S'estaven quedant sense gasolina i ni tan sols havien albirat la costa marroquina.

Nou dels dotze avions van aconseguir arribar amb el dipòsit pràcticament buit. Els altres no van tenir tanta sort. Un va caure al mar i els altres dos es van estavellar al Marroc francès, prop de la frontera. Ràpidament, malgrat la precipitada operació de camuflatge, els dos Savoia van ser identificats.

UNA AJUDA PROVIDENCIAL

Lendemà els diaris de tot el món publicaven a la primera pàgina que Itàlia donava suport als revoltats espanyols. La decisió d'un eufòric Mussolini, que ambicionava repartir-se el nord d'Àfrica amb Espanya —el Marroc havia de ser per a Franco, i Tunísia i Algèria, per a Itàlia—, s'havia pres precipitadament. Però va resultar clau. Sense l'ajuda militar de la Itàlia feixista i de l'Alemanya nazi, que hi van aportar la tecnologia militar més moderna del moment, Franco molt probablement no hauria guanyat la Guerra Civil Espanyola.

Les forces rebels havien trobat més resistència de l'esperada en els primers dies de la contesa. Els revoltats van tenir moltes pèrdues i Emilio Mola, el general organitzador de l'*Alzamiento*, va haver d'admetre el seu fracàs en no obtenir la implicació de les

forces navals. Tot i que estava convençut que si França no ajudava la República Espanyola, acabarien guanyant, va tenir la visió d'enviar emissaris a Roma i Berlín. Així doncs, el 25 de juliol, un polític espanyol que havia donat suport als revoltats des d'un bon començament, Antonio Goicoechea, es reunia amb el comte Galeazzo Ciano, el gendre de Mussolini i ministre d'Afers Estrangers italià, per primera vegada.

PEREZ DE ROSAS/AFB

Ciano va escoltar la petició d'ajuda del polític espanyol. No tenien gaire temps i Goicoechea li va assegurar que els revoltats tan sols volien avions i potser algunes armes per poder controlar la situació. El polític tenia uns pronòstics molt optimistes que no es van complir: podrien ocupar Madrid ràpidament, en qüestió de dies o a tot estirar de setmanes. Ciano li va respondre que fins aquell moment havien optat per la prudència, perquè no tenien una informació prou clara sobre què era el que succeïa. El gendre de Mussolini va interrogar Goicoechea sobre qui liderava la revolta i si aquesta tenia el suport popular. Al final, li va prometre que els enviarien els dotze Savoies. Ciano va demanar que l'ajuda es pagués al comptat abans de donar-la. El preu acordat va ser d'un milió de lliures esterlines. Goicoechea no va tenir cap problema per obtenir aquesta suma de diners de mans del banquer Joan March. El 27 de juliol el pagament s'havia efectuat.

HORROR! BOLXEVCIS A LA MEDITERRÀNIA

Entre l'agost i el novembre del 1936 la preocupació italiana va anar augmentant. Hi havia el temor que els comunistes agafessin el control de la situació. L'ajuda russa va desfermar els temors del Govern de Mussolini. El secretari personal de Ciano, Filippo Anfuso, enviava aquest informe: "Franco m'ha dit que tots els comandaments, a Madrid, són russos. Els elements més importants a l'Exèrcit franquista

són italians i alemanys. L'Armada espanyola té una gran ajuda d'aquestes dues nacions. És indispensable que els intents d'infiltració bolxevic al Mediterrani siguin tallats. El drama espanyol fàcilment pot ser percebut com un episodi insignificant comparat amb la guerra militar entre els italians, els alemanys i els marxistes".

A la darrera d'agost el Govern de la Itàlia feixista havia incrementat força l'ajuda. Ja no solament enviava material bèl·lic (canons, morters, tancs i avions bombarders), sinó que també va començar a enviar soldats. Franco va poder disposar al llarg de la guerra d'uns 73.000 soldats de l'Exèrcit de Terra italians, uns 5.700 de l'Aire i tota la flota naval italiana. Amb el suport bèl·lic del *Duce*, el *Generalissimo* va arribar a dominar el Mediterrani. Els submarins italians van torpedinar una part de l'ajuda que arribava per mar de la Unió Soviètica, i van dificultar moltíssim el transport i les comunicacions entre Catalunya i la resta de l'Estat. Però res va ser comparable a l'ajuda que va arribar des de

AMB NOCTURNITAT... Cases destruïdes arran del primer bombardeig nocturn fet sobre Barcelona el 29 de maig del 1937. Les bombes, les van llançar quatre avions trimotors de l'aviació italiana.

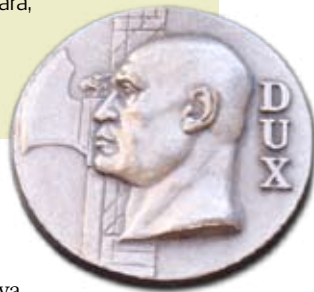
Per primer cop en la història, qualsevol ciutat de la rereguarda s'havia convertit en un objectiu militar. Els bombarders italians van ser extremadament mortífers

ELS MOTIUS DE MUSSOLINI EL SOMNI DEL 'DUCE' A LES BALEARS

Què va impulsar Mussolini a aliar-se amb Franco? Com l'Alemanya nazi, el Govern feixista italià ambicionava tenir el control de les mines i el mercat espanyol. En alguna ocasió i de manera esporàdica, Mussolini havia al·legat motius polítics i ideològics. Però en realitat el que més temptava el *Duce* era dominar el Mediterrani. El seu somni era establir bases navals a les Illes Balears i controlar l'accés britànic al mar.

LA TEMUDA AMENÇA ROJA

També el preocupava "l'amenaça comunista". Quan va explicar a la seva muller per què havia decidit ajudar Franco, va argumentar: "Si els bolxevics controlen Espanya, això vol dir que acabaran controlant França i Itàlia, i el perill bolxevic s'haurà estès per tot Europa". L'octubre del 1937, durant una cerimònia en la qual es guardonava els soldats italians ferits a Espanya, li van preguntar al comte Galeazzo Ciano si la pèrdua de tantes vides es podia justificar. Ell va respondre: "La resposta és sí. A Màlaga, a Guadalajara, a Santander, estem lluitant per defensar la nostra civilització i la nostra Revolució".

l'aire. El comandant de les Forces Aèries espanyoles, Alfredo Kindelán, va ser força explícit: "La unió entre les forces aèries d'Itàlia i Espanya ha fet del mar Mediterrani un llac que no pot ser creuat per l'enemic". Els pilots italians van ser vitals per a la victòria de Franco. No tan sols a l'hora de combatre, sinó també en la formació dels militars revoltats.

Els més de 800 avions de guerra enviats per Itàlia i els gairebé 700 que va facilitar Hitler aviat es van fer famosos entre la població, que, en alguns casos, no va perdre el sentit de l'humor i els va batejar amb noms com *tío de los moyetes*, *la burra de la leche*, *pajarito* o *pavas*. Els bombarders Savoia-Marchetti S81 i S79 italians van resultar extremadament mortífers. Els nous avions tenien la capacitat de bombardejar qualsevol objectiu. En principi, els bombarders tenien com a blanc estratègic els ports, les vies de comunicació, les fàbriques de material de guerra, les centrals hidroelèctriques i els llocs de comandament. Després, tota la Península es va convertir en un banc de proves per a la nova tecnologia militar.

Per primera vegada en una guerra, qualsevol ciutat o poble de la rereguarda podia convertir-se en un objectiu militar. En el transcurs dels mesos, el nivell tècnic i la capacitat de destrucció dels avions van augmentar considerablement. Les escoles, els **[segueix a la pàg. 30]** →

BE

ENTRE GENDRES

Trobada entre Ramon Serrano Suñer, gendre de Franco, i el comte Ciano, gendre de Mussolini, a Livorno (Itàlia), el 1942.

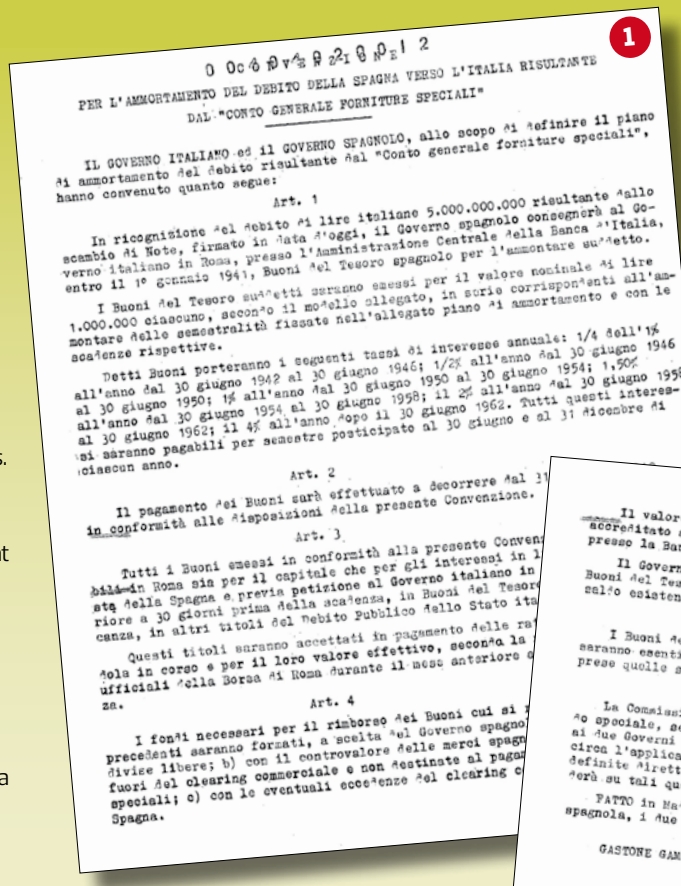
ELS DOCUMENTS CLAU

L'historiador italià resident a Barcelona, Andrea Tappi, de l'Associació AltraItalia —entitat que es dedica a recuperar la memòria històrica italiana a l'Estat espanyol— ha localitzat als arxius del Banc d'Itàlia i del Ministeri d'Afers Exteriors italià uns documents de gran importància per reconstruir el pagament del deute franquista amb la Itàlia democràtica.

1 Acord signat el 8 de maig del 1940 entre l'ambaixador italià a Madrid, Gastone Gambarà, i el ministre d'Afers Exteriors franquista, Juan Beigbeder. Després d'una llarga negociació, la factura inicial de vuit mil milions de lires que l'Espanya franquista havia de pagar a Itàlia va quedar reduïda a cinc mil milions.

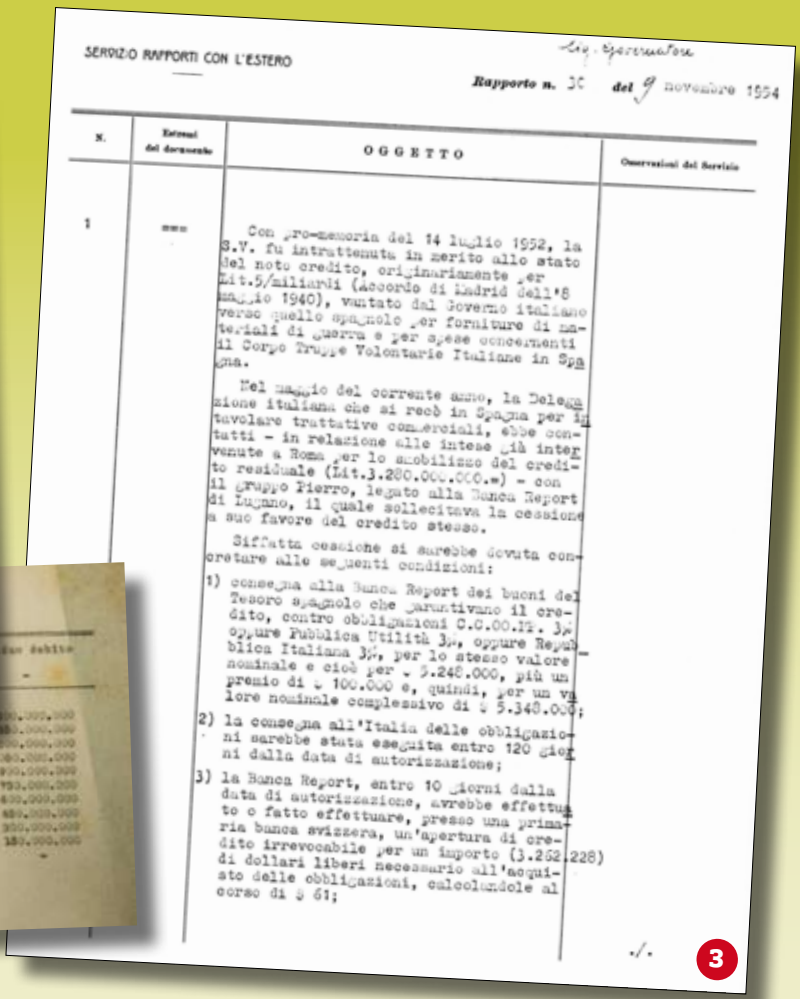
2 Pla d'amortització del deute de Franco amb Itàlia. L'acord del 8 de maig del 1940 preveia el pagament de 50 semestralitats des del 31 de desembre del 1942 fins al 30 de juny del 1967 i fixava una taxa d'interès sobre el capital molt baixa.

3 Informe dirigit al governador de la Banca d'Itàlia datat el 9 de novembre del 1954 i que demostra, per primera vegada, que durant la Itàlia republicana postfeixista, aquest país continuava cobrant a Franco el crèdit contret per Mussolini.

PIANO DI AMMORTAMENTO DEL DEBITO DI SPAGNA VERSO L'ITALIA

N. d'ordine semestralità	Scadenza semestralità	Importo (quota capitale)	Tassi di interessi	Importo totale semestralità	Debito estinto	Debito residuo
1	31.12.42	40.000.000	1/4 dell'1%	40.000.000	40.000.000	4.950.000.000
2	30.6.43	40.000.000	"	40.000.000	80.000.000	4.910.000.000
3	31.12.43	40.000.000	"	40.000.000	120.000.000	4.870.000.000
4	30.6.44	40.000.000	"	40.000.000	160.000.000	4.830.000.000
5	31.12.44	40.000.000	"	40.000.000	200.000.000	4.790.000.000
6	30.6.45	40.000.000	"	40.000.000	240.000.000	4.750.000.000
7	31.12.45	40.000.000	"	40.000.000	280.000.000	4.710.000.000
8	30.6.46	40.000.000	"	40.000.000	320.000.000	4.670.000.000
9	31.12.46	40.000.000	"	40.000.000	360.000.000	4.630.000.000
10	30.6.47	40.000.000	"	40.000.000	400.000.000	4.590.000.000
11	31.12.47	40.000.000	"	40.000.000	440.000.000	4.550.000.000
12	30.6.48	40.000.000	"	40.000.000	480.000.000	4.510.000.000
13	31.12.48	40.000.000	"	40.000.000	520.000.000	4.470.000.000
14	30.6.49	40.000.000	"	40.000.000	560.000.000	4.430.000.000
15	31.12.49	40.000.000	"	40.000.000	600.000.000	4.390.000.000
16	30.6.50	40.000.000	"	40.000.000	640.000.000	4.350.000.000
17	31.12.50	40.000.000	"	40.000.000	680.000.000	4.310.000.000
18	30.6.51	40.000.000	"	40.000.000	720.000.000	4.270.000.000
19	31.12.51	40.000.000	"	40.000.000	760.000.000	4.230.000.000
20	30.6.52	40.000.000	"	40.000.000	800.000.000	4.190.000.000
21	31.12.52	40.000.000	"	40.000.000	840.000.000	4.150.000.000
22	30.6.53	40.000.000	"	40.000.000	880.000.000	4.110.000.000
23	31.12.53	40.000.000	"	40.000.000	920.000.000	4.070.000.000
24	30.6.54	40.000.000	"	40.000.000	960.000.000	4.030.000.000
25	31.12.54	40.000.000	"	40.000.000	1.000.000.000	4.000.000.000
26	30.6.55	40.000.000	"	40.000.000	1.040.000.000	3.960.000.000
27	31.12.55	40.000.000	"	40.000.000	1.080.000.000	3.920.000.000
28	30.6.56	40.000.000	"	40.000.000	1.120.000.000	3.880.000.000
29	31.12.56	40.000.000	"	40.000.000	1.160.000.000	3.840.000.000
30	30.6.57	40.000.000	"	40.000.000	1.200.000.000	3.800.000.000
31	31.12.57	40.000.000	"	40.000.000	1.240.000.000	3.760.000.000
32	30.6.58	40.000.000	"	40.000.000	1.280.000.000	3.720.000.000
33	31.12.58	40.000.000	"	40.000.000	1.320.000.000	3.680.000.000
34	30.6.59	40.000.000	"	40.000.000	1.360.000.000	3.640.000.000
35	31.12.59	40.000.000	"	40.000.000	1.400.000.000	3.600.000.000
36	30.6.60	40.000.000	"	40.000.000	1.440.000.000	3.560.000.000
37	31.12.60	40.000.000	"	40.000.000	1.480.000.000	3.520.000.000
38	30.6.61	40.000.000	"	40.000.000	1.520.000.000	3.480.000.000
39	31.12.61	40.000.000	"	40.000.000	1.560.000.000	3.440.000.000
40	30.6.62	40.000.000	"	40.000.000	1.600.000.000	3.400.000.000
41	31.12.62	40.000.000	"	40.000.000	1.640.000.000	3.360.000.000
42	30.6.63	40.000.000	"	40.000.000	1.680.000.000	3.320.000.000
43	31.12.63	40.000.000	"	40.000.000	1.720.000.000	3.280.000.000
44	30.6.64	40.000.000	"	40.000.000	1.760.000.000	3.240.000.000
45	31.12.64	40.000.000	"	40.000.000	1.800.000.000	3.200.000.000
46	30.6.65	40.000.000	"	40.000.000	1.840.000.000	3.160.000.000
47	31.12.65	40.000.000	"	40.000.000	1.880.000.000	3.120.000.000
48	30.6.66	40.000.000	"	40.000.000	1.920.000.000	3.080.000.000
49	31.12.66	40.000.000	"	40.000.000	1.960.000.000	3.040.000.000
50	30.6.67	40.000.000	"	40.000.000	2.000.000.000	3.000.000.000
51	31.12.67	40.000.000	"	40.000.000	2.040.000.000	2.960.000.000
52	30.6.68	40.000.000	"	40.000.000	2.080.000.000	2.920.000.000
53	31.12.68	40.000.000	"	40.000.000	2.120.000.000	2.880.000.000
54	30.6.69	40.000.000	"	40.000.000	2.160.000.000	2.840.000.000
55	31.12.69	40.000.000	"	40.000.000	2.200.000.000	2.800.000.000
56	30.6.70	40.000.000	"	40.000.000	2.240.000.000	2.760.000.000
57	31.12.70	40.000.000	"	40.000.000	2.280.000.000	2.720.000.000
58	30.6.71	40.000.000	"	40.000.000	2.320.000.000	2.680.000.000
59	31.12.71	40.000.000	"	40.000.000	2.360.000.000	2.640.000.000
60	30.6.72	40.000.000	"	40.000.000	2.400.000.000	2.600.000.000
61	31.12.72	40.000.000	"	40.000.000	2.440.000.000	2.560.000.000
62	30.6.73	40.000.000	"	40.000.000	2.480.000.000	2.520.000.000
63	31.12.73	40.000.000	"	40.000.000	2.520.000.000	2.480.000.000
64	30.6.74	40.000.000	"	40.000.000	2.560.000.000	2.440.000.000
65	31.12.74	40.000.000	"	40.000.000	2.600.000.000	2.400.000.000
66	30.6.75	40.000.000	"	40.000.000	2.640.000.000	2.360.000.000
67	31.12.75	40.000.000	"	40.000.000	2.680.000.000	2.320.000.000
68	30.6.76	40.000.000	"	40.000.000	2.720.000.000	2.280.000.000
69	31.12.76	40.000.000	"	40.000.000	2.760.000.000	2.240.000.000
70	30.6.77	40.000.000	"	40.000.000	2.800.000.000	2.200.000.000
71	31.12.77	40.000.000	"	40.000.000	2.840.000.000	2.160.000.000
72	30.6.78	40.000.000	"	40.000.000	2.880.000.000	2.120.000.000
73	31.12.78	40.000.000	"	40.000.000	2.920.000.000	2.080.000.000
74	30.6.79	40.000.000	"	40.000.000	2.960.000.000	2.040.000.000
75	31.12.79	40.000.000	"	40.000.000	3.000.000.000	2.000.000.000
76	30.6.80	40.000.000	"	40.000.000	3.040.000.000	1.960.000.000
77	31.12.80	40.000.000	"	40.000.000	3.080.000.000	1.920.000.000
78	30.6.81	40.000.000	"	40.000.000	3.120.000.000	1.880.000.000
79	31.12.81	40.000.000	"	40.000.000	3.160.000.000	1.840.000.000
80	30.6.82	40.000.000	"	40.000.000	3.200.000.000	1.800.000.000
81	31.12.82	40.000.000	"	40.000.000	3.240.000.000	1.760.000.000
82	30.6.83	40.000.000	"	40.000.000	3.280.000.000	1.720.000.000
83	31.12.83	40.000.000	"	40.000.000	3.320.000.000	1.680.000.000
84	30.6.84	40.000.000	"	40.000.000	3.360.000.000	1.640.000.000
85	31.12.84	40.000.000	"	40.000.000	3.400.000.000	1.600.000.000
86	30.6.85	40.000.000	"	40.000.000	3.440.000.000	1.560.000.000
87	31.12.85	40.000.000	"	40.000.000	3.480.000.000	1.520.000.000
88	30.6.86	40.000.000	"	40.000.000	3.520.000.000	1.480.000.000
89	31.12.86	40.000.000	"	40.000.000	3.560.000.000	1.440.000.000
90	30.6.87	40.000.000	"	40.000.000	3.600.000.000	1.400.000.000
91	31.12.87	40.000.000	"	40.000.000	3.640.000.000	1.360.000.000
92	30.6.88	40.000.000	"	40.000.000	3.680.000.000	1.320.000.000
93	31.12.88	40.000.000	"	40.000.000	3.720.000.000	1.280.000.000
94	30.6.89	40.000.000	"	40.000.000	3.760.000.000	1.240.000.000
95	31.12.89	40.000.000	"	40.000.000	3.800.000.000	1.200.000.000
96	30.6.90	40.000.000	"	40.000.000	3.840.000.000	1.160.000.000
97	31.12.90	40.000.000	"	40.000.000	3.880.000.000	1.120.000.000
98	30.6.91	40.000.000	"	40.000.000	3.920.000.000	1.080.000.000
99	31.12.91	40.000.000	"	40.000.000	3.960.000.000	1.040.000.000
100	30.6.92	40.000.000	"	40.000.000	4.000.000.000	1.000.000.000

PARLA L'EXPERT ANDREA TAPPI, HISTORIADOR I MEMBRE DE L'ASSOCIACIÓ ALTRAITALIA

“En reivindicar el deute, Itàlia va atorgar legitimitat al franquisme”

Hi ha documents en què es valora l'ajuda militar italiana en 8.300 milions de lires, però al final només se'n pactaren 5.000. Com es va negociar la xifra final de l'acord? Les negociacions entre Mussolini i Franco per liquidar el deute es remunten, com a mínim, a l'inici del 1939. Hi ha dos factors que van pesar molt en les negociacions: d'una banda, hi havia la consciència que la situació de l'economia espanyola era deficitària, i de l'altra, el feixisme va deixar clara la seva voluntat de signar un acord amb Franco. Un exemple d'això és la gestió de l'anomenada clàusula d'or, que hauria protegit

de la inflació el pagament del deute. No és que Mussolini fos un generós impulsiu, sinó que des d'un primer moment va vincular la seva intervenció militar a una presència industrial italiana més gran a Espanya en el futur. En aquest context, el comportament del president de la FIAT, Vittorio Valletta, va ser molt similar. El 1943 va anteposar la necessitat d'arribar a un acord amb l'Institut Nacional d'Indústria per a la constitució de la SEAT, malgrat no obtenir cap benefici a curt termini. **O sigui, que des d'un punt de vista econòmic i comercial, la participació italiana a la guerra civil**

finalitzà amb un fracàs, si es té en compte l'escassa eficàcia de les iniciatives encaminades a vincular la penetració econòmica italiana a Espanya amb la intervenció militar feixista. Exactament. No solament la xifra pactada el 1940 resultà molt inferior al valor del material i de les despeses generades per les tropes italianes, sinó que la de Mussolini fou una victòria pírrica, sobretot si es té en compte el cost alternatiu que van representar els homes i els mitjans militars que Itàlia va deixar o va perdre a Espanya, en lloc de tenir-los a la seva disposició en el moment d'entrar a la Segona Guerra Mundial, el juny del 1940.

Quina és la importància de la documentació que ha trobat als arxius del Banc d'Itàlia a Roma? Tant per part d'Itàlia com d'Espanya existeixen algunes investigacions, basades en la documentació conservada als arxius dels ministeris d'afers exteriors corresponents, que fan referència a l'economia relacionada amb la guerra civil i en particular al conveni del 8 de maig del 1940. Els informes de l'arxiu del Banc d'Itàlia a Roma ens ofereixen un quadre molt més complet de l'evolució de les relacions entre tots dos països pel que fa al pagament del material bèl·lic italià i, sobretot, permeten

demostrar que al final del 1954 la Itàlia ja democràtica encara exigia a Franco el pagament

Quan els governs democràtics, també d'Itàlia, van retirar els seus ambaixadors de Madrid, ningú no va criticar que Roma mantingués vigents els acords amb Franco

hospitals, les esglésies, les biblioteques, les fàbriques, els mercats, els autocars, fins i tot les cues per comprar el pa van esdevenir blancs. La població es va acostumar a sentir el brogit dels motors anunciant l'arribada de les bombes. No hi havia temps per pensar què fer. Primer se sentien els espetecs; després, la llum encegant-t' ho tot, la pols, i, finalment, els xiscles i crits.

Els eficients bombarders italians i alemanys van deixar un reguitzell de morts: els escolars que van sobreviure del Liceu Escolar de Lleida el 2 de novembre del 1937 encara recorden la visió dels seus companys sepultats per la runa. Als usuaris de la biblioteca del Centre de Lectura de Reus la mortífera càrrega els va arribar mentre llegien un 17 de desembre del 1937. Els nens que s'havien amagat a l'església de Sant Felip de Barcelona no van poder salvar la pell un 30 de gener del 1938, tampoc no ho van poder fer els qui van pujar a un autobús que circulava per la ronda de Sant Pau de Barcelona un matí del 17 de març del 1938.

Les bombes també van perseguir els milers de dones i de nens que al final de gener i el principi de febrer del 1939, amb la guerra ja decidida, fugien per les carreteres i muntanyes,

a peu i en ple hivern, cap a França. Els avions italians van ser un cop mortal a la força moral de la gent i una aliança extremadament beneficiosa per a Franco. Els feixistes van intentar diferents estratègies des de l'aire: en comptes de concentrar tots els avions i de llançar totes les bombes possibles en un moment determinat, es van organitzar atacs en cadena ininterromputs per tal de desarticular els sistemes d'alarma. També es va experimentar barrejant bombes explosives i bombes incendiàries.

Els aliats italians —i alemanys— van decidir el final de molts episodis de la guerra civil, entre els quals hi ha una de les batalles més sagnants de tot el conflicte bèl·lic: la batalla de l'Ebre. Els guanyadors, però, acabarien pagant a una Itàlia democràtica el deute adquirit pel dictador. I és que tot té un preu.

CINC MIL MILIONS RODONS

Després de tres anys de guerra, l'ajuda militar italiana ascendia a més de 8.300 milions de lires italianes, però al final d'unes llargues i àrdues negociacions es va arribar a una quantitat rodona: Espanya havia de tornar 5.000 milions de lires entre el 31 de desembre del 1942 i el 30 de juny del 1967.

L'acord el van signar el maig del 1940 el ministre d'Afers Exteriors espanyol, Juan Luis Beigbeder, i l'ambaixador d'Itàlia a Madrid, Gastone Gambarà. Gambarà va destacar com a general tant en la intervenció italiana a favor de Franco durant la Guerra Civil Espanyola, com posteriorment en la Segona Guerra Mundial, sobretot en la cruel repressió sobre partisans i civils en la Iugoslàvia ocupada.

Itàlia aspirava a cobrar-se els 3.300 milions de lires restants —i molts més— amb inversions directes i a gran escala en la indústria espanyola. De fet, Mussolini no amagava la seva intenció d'intervenir decisivament en la reconstrucció d'Espanya.

Però després de la Segona Guerra Mundial, el deute no el cobraria el Govern de Mussolini. Seria la Itàlia republicana i democràtica, constituïda el 2 de juny del 1946, la que reclamaria insistentment el pagament del deute al general Franco.

L'historiador Andrea Tappi, de l'Associació AltraItalia, dedicada a la recuperació de la memòria antifeixista, ha trobat als arxius del Banc d'Itàlia a Roma un informe oficial adreçat al governador d'aquest banc molt revelador. La data és del 9 de novembre del 1954 i en aquest document, que *Sàpiens* publica per primera vegada, hi consta que el Govern de Franco havia pagat el 30 de juny d'aquell any un terç del deute (la quantitat ascendia a 1.750 milions de lires), tal com preveia el pla d'amortització.

L'acord pactat entre Beigbeder i Gambarà va ser reivindicat pels italians demòcrates de la dècada dels cinquanta i seixanta, i tot indica que es van pagar totes les quotes. Tal com ha pogut comprovar Tappi als arxius del Ministeri d'Afers Estrangers italià, les qüestions polítiques poc o res tenien a veure amb les econòmiques, en opinió dels dirigents italians. De fet, des del final de la Segona Guerra Mundial, l'ambaixador italià a Madrid, Gallarati Scotti, va maldar per mantenir les relacions econòmiques amb Espanya i continuar cobrant el deute adquirit per Franco.

LA LEGITIMITZACIÓ DEL PODER DE FRANCO

Aquesta situació, en un moment en què Espanya estava exclosa de l'ONU, comportava reconèixer Franco com a legítim cap de l'Estat. Igualment significatives foren les justificacions adoptades pel Govern italià pel que fa a la seva ferma decisió de reivindicar el pagament del deute. L'agost del 1945, el ministre d'Afers Estrangers italià, Alcide De Gasperi, informava a Scotti sobre el contingut d'un comunicat oficial enviat als ambaixadors dels Estats Units i Anglaterra: "El Govern italià continuarà les negociacions amb Madrid amb l'objectiu de definir la qüestió del deute espanyol, ja que és un assumpte de gran interès nacional".

La persistència de Scotti va tenir la seva recompensa. El gener del 1946, De Gasperi, informava a l'ambaixador italià a Moscou, Pietro Quaroni, sobre l'acord amb Espanya: "Hem firmat un acord comercial amb Espanya pel retorn dels cinc mil milions de lires. Per favor, expliqui al Govern soviètic aquest acord que està destinat únicament a tornar al poble italià uns diners que es van donar en temps del règim feixista. Hem de mobilitzar tots els nostres crèdits per tal de compensar les necessitats greus i urgents del nostre país. Però qualsevol interpretació que vagi més enllà d'aquesta necessitat seria arbitrària i falsa".

Un any després de la victòria aliada a la Segona Guerra Mundial, les Nacions Unides havien exhortat els diferents

PHOTOAISA

UN DEUTE ÉS UN DEUTE. El ministre d'Afers Estrangers Alcide De Gasperi (foto) va justificar la postura d'Itàlia dient que "els deutes estan per sobre de les ideologies".

SILVIA MARIMON ÉS PERIODISTA. JOAN VILLARROJA ÉS CATEDRÀTIC D'HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA A LA UB.

PER SABER-NE MÉS

- VIÑAS, ANGEL. *Guerra, dinero, dictadura. Ayuda fascista y autarquía en la España de Franco*. Barcelona: Crítica, 1984.
- VILLARROJA, JOAN. *Els bombardeigs de Barcelona durant la Guerra Civil, 1936-1939*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1999.
- Tota la informació sobre AltraItalia, una associació nascuda a Barcelona el 2009: www.altraitaliabcn.org i www.altramemoria.org

L'AJUDA ALEMANYA

L'ALTRE DEUTE... AMB HITLER

El deute italià no va ser l'únic que va haver de tornar la població espanyola, que maldava per sobreviure en un país destruït per la guerra civil. Durant la Segona Guerra Mundial, el general Franco va haver de tornar també part del deute que havia contret amb l'Alemanya del Tercer Reich.

La quantia a retornar s'elevava fins a 560 milions de marcs, una suma força inferior a la factura italiana. Amb tot, els nazis van ser força més inflexibles que els italians a l'hora de negociar el retorn del préstec. L'any 1941, per exemple, es van subministrar al Tercer Reich

aliments per un import de 94 milions de pessetes—or, l'any 1942 aquesta quantitat es movia al voltant dels 84 milions i, finalment, la xifra es va disparar definitivament l'any 1943, quan va arribar als 129 milions.

CENT MILIONS PENDENTS

A la darrerria del mes de maig del 1944, Franco encara devia a Hitler 100 milions de marcs. El govern espanyol, però, va considerar que amb l'intercanvi comercial, que resultava força desfavorable per a l'economia espanyola, ja s'havia saldat amb escreix el deute amb l'Alemanya nazi.

EFE